

подолана всупереч відсутності допомоги з боку Всевишнього. Але оскільки якась подія, коли позбавлена милості людина грішить, ґрунтується на її власній свободі волі, то таке негативне діяння справедливо ставиться цій людині в провину [5, с. 309]. І ця обставина автоматично виправдовує Бога як непричетного до зла, що творить людина.

Література:

1. Баумейстер А. Призначення філософії та її межі: інтелектуальний спадок Томи Аквінського // Філософська думка, 2012. – № 4. – С. 24–37.
2. Гертых В. Свобода и моральный закон у Фомы Аквинского; пер. с англ. Т. В. Барчуновой // Вопросы философии. 1994. №1. URL: <https://kph.fhs.npu.edu.ua/e-book/klasik/data/vopros/15.html> (дата звернення: 20.05.2023).
3. Рассел Б. История западной философии в ее связи с политическими и социальными условиями от Античности до наших дней; науч. ред. В. В. Целищев. Изд. 7-е, стереотип. – М.: Акад. Проект, 2009. – 1003 с.
4. Свежавски С. Святой Фома, прочитанный заново // Символ. 1995. № 33. – URL: <http://psylib.org.ua/books/swezsh01/index.htm> (дата звернення: 20.05.2023).
5. Фома Аквинский. Сумма теологии. Ч. I. Вопросы 1 – 43; пер. с лат. С. И. Еремеева и А. А. Юдина. К.: НикаЦентр, Эльга; СПб.: Алетейя, 2007. – 560 с.
6. Фома Аквинский. Сумма теологии. Ч. II – I. Вопросы 1 – 48; пер. с лат., ред. и прим. С. И. Еремеева. К.: Эльга, НикаЦентр, 2006. – 576 с.

Швидченко В. С., Крижанівська О. О., Шамайло Р. В.,
НМУ імені О.О. Богомольця,
bio4smile@gmail.com, kryzhanivska@gmail.com

СЛУЖІННЯ ХВОРИМ В МЕДИЧНИХ УСТАНОВАХ КИЄВО- ПОКРОВСЬКОГО МОНАСТІРЯ ЗА ЧАСІВ ЙОГО ЗАСНОВНИЦІ МАТІНКИ ВЕЛИКОЇ КНЯГИНИ ОЛЕКСАНДРИ ПЕТРІВНИ (В ІНОКІНЯХ – АНАСТАСІЇ)

(Частина 2 – На скрижалях серця)

“Життя дано нам для того, щоб ми поспішали, поспішали робити велику справу очищення серця свого, слідуючи за Господом Ісусом Христом. Адже це слідування – напружене діяння, нерідко тяжка праця, а не праздність”
Святитель Лука (Войно-Ясенецький)

У 1879 році, повертаючись додому, коні швидко помчали, перекинувши карету, випавши з якої, княгиня Олександра Петрівна сильно пошкодила шийний відділ хребта. Травму посилив нервовий шок і наступила довга, важка хвороба, яка на багато років прикувала її до ліжка.

Велику Княгиню паралізувало, вона могла рухати лише лівою рукою. Медицина виявилась безсилою, тому лікарі радили їй змінити клімат. В кінці 1880 року вона лишає Петербург і відправляється морем із Севастополя до Італії, де жила певний час в Неаполі, а також на острові Корфу.

Не дивлячись на всі зусилля лікарів, бажаного одужання Олександра Петрівна не отримувала. Її серце сумувало за рідною Батьківщиною. Повертаючись назад, Велика Княгиня побажала відвідати прибережжя Святої Гори Афон, земного жеребу Богоматері.

Рис. Велика Княгиня на вітальній фотолістівці похреснику, 1879 р.

Не дивлячись на всі зусилля лікарів, бажаного одужання Олександра Петрівна не отримувала. Її серце сумувало за рідною Батьківщиною. Повертаючись назад, Велика Княгиня побажала відвідати прибережжя Святої Гори Афон, земного жеребу Богоматері.

18 червня 1881 року пароплав “Ериклік”, на якому була Олександра Петрівна, зупинився на пристані Пантелеймонового монастиря. Ігумен обителі архимандрит Макарій із братією вирушив на судно вітати її Імператорську Високість. Радіючи благополучному прибуттю Великої Княгині, отець ігумен доповів їй про правила Святої Гори і про те, що жінки не допускаються всередину афонських монастирів. Олександра Петрівна побажала свято зберегти цю традицію. Братія Свято-Пантелеймонівського та інших монастирів привозили святині для поклоніння княгині на її пароплав: велику частину Животворного Древа Хреста Господнього, чудотворну ікону Єрусалимської Божої Матері, святі мощі – главу великомученика та цілителя Пантелеймона.

У розмові з афонськими старцями Велика Княгиня знаходила благодатну втіху та зміцнення сил, мир у серці та душевний спокій. А ченці відзначали її глибоку смиренномудрість, благочестя, високу християнську любов, граційну простоту й привітність. Тиждень, який благовірна Княгиня провела біля підніжжя Уділу Богоматері, вона назвала найкращими днями свого життя.

В 1881 році, з дозволу імператора Олександра III, котрий тільки вступив в управління державою, Олександра Петрівна поселилася в царському (нині Маріїнському) палаці міста Києва. Потім довгий час княгиня жила в будинку графині Колонна-Чосновської на вулиці Виноградній (нині академіка Богомольця), де влаштувала на власні кошти невеличкий скит.

Пересуваючись тільки на інвалідному візку, Велика Княгиня старалась відвідувати київські святині, храми та монастирі.

В ці нелегкі часи випробувань духовною підтримкою для Великої Княгині було листування з афонськими старцями: архимандритом Макарієм та ієросхімонахом Ієронімом. В одному з листів читаємо: “Відданість святому Промислу Божому, котра виражається вашою Величністю, для нас дуже повчальна та радісна. Молимо Його благість, щоб укріпив Він ваші духовні сили в незмінній відданості Його Божественній волі”.

Рис. Афонські старці: архимандрит Макарій та ієромонах Ієронім, 1881 р.

В тиші молитовного усамітнення у Олександрі Петрівні зріла думка про заснування в Києві обителі, насельницями якої мали б змогу стати всі охочі присвятити себе Богу та служінню ближнім.

Олександра Петрівна, маючи зовсім слабке здоров'я, але будучи сильною духом, реалізує свій намір та засновує Свято-Покровський жіночий монастир, з цілою низкою благодійних установ при ньому.

Ще в 1883 році у Почаївській Лаврі була написана ікона Богородиці та подарована Олександрі Петрівні преосвященним Палладієм (Ганкевич), архієпископом Волинським і Житомирським. Невдовзі після переселення в обитель, Матінка-Велика отримала зцілення від невиліковної хвороби, котра прикувала її до ліжка на майже десять років. Це чудо вона описала в листі до митрополита Київського Платона. В ньому Велика княгиня зазначає, що декілька років тому, преосвященний Палладій, архієпископ Волинський і Житомирський благословив її Почаївською іконою Божої Матері зі словами: “Молись перед цією святою іконою – отримаєш зцілення”.

Рано-вранці, на початку липня 1889 року, як описує Матінка Велика, вона молилася до Всемогутньої Заступниці і просила: “Матір Божа, Царице неба і землі, якщо Тобі завгодно, воздвигни мене для служіння Тобі, прийми мої грішні труди й старання, сподоби мене до останнього подиху служити Тобі та святій обителі, створеній на ім’я Твоє”. Після цієї молитви вона встала й переступила декілька кроків. Це велике чудо матушка тримала в таємниці, щоб ніхто в обителі про нього не знав. Поступово Матір Божа укріпляла її сили і зцілення стало очевидним для всіх.

Рис. Матінка Велика в Покровській обителі, 1889 р.

Професор Володимир Опанасович Каравасв, перший декан медичного факультету Київського університету Святого Володимира, котрий завжди стверджував, що ніяка медична допомога не в силах підійняти Велику Княгиню на ноги, почувши, що Матінка Велика може ходити, особисто приїздив щоб перекона- тися, і сказав їй: “Не думайте, що це ми вам допомогли – це допомога Божа!”.

Сприймавши чудесне зцілення, як знак правильного вибору життєвого шляху, Велика Княгиня всією душою прагнула послужити Господу в іночеському чині. Її чоловік, Великий Князь Микола Миколайович не був проти цього, також було отримано згоду й племінника – імператора Олександра III.

В листопаді того ж року Олександра Петрівна прийняла постриг від афонського ієромонаха, котрий був в Києві, з новим ім’ям Анастасія (з грец. – “Воскресіння”).

Це лишалося таємницею до її смерті та розкриття власного духовного заповіту. Особисто Велика Княгиня до кінця своїх днів іменувала себе “грішною послушницею Олександром”. Воскреснувши для нового подвижницького життя, царська інокія всю свою любов віддавала обителі та стражденим людям.

Вказану в проханні про заснування монастиря ідею “надавати допомогу малозабезпеченому населенню в його хворобах” Матінка Велика виконувала у різних ролях: від будівничої-керівниці до рядової сестри милосердя.

Після успішного перенесення операції у монастирській лікарні в 1892 році, Олександра Петрівна, задалася ціллю розширити її, щоб надавати допомогу не лише монастирським сестрам, але й малозабезпеченому прибулому населенню, котре особливо цього потребувало.

Сповнене любов’ю серце Великої Княгині не могло бути бездієвим, коли поруч знаходилося безліч страждених, немічних та хворих, тому Олександра Петрівна в 1893 році відкриває двері свої невеличкій монастирській лікарні для всіх, кому необхідна була кваліфікована медична допомога, а також

організовує притулок для сліпих жінок і аптеку з безкоштовним відпуском ліків, монастирську школу для сиріт.

Сергій Ярон у «Спогадах старожила» писав: “Як часто вдається чути на вулицях Києва «а як пройти до Княгині?», і бачити перед собою виснажену й змучену фігуру. Почувши від добрих людей, що в Києві є лікарня, де нікому не відмовляють у прийомі, добре лікують і грошей не беруть, плетуться стражденні в княжий монастир”.

Про мотивацію свого задуму та натхненням, з яким вона взялася за його виконання, свідчить запис Великої Княгині: “Мені не довго залишається жити, тому всі сили, що залишилися, я бажаю віддати на служіння Господу і ближньому...я боюся не смерті, але боюся не встигнути зробити те, що я повинна зробити тут, на землі”.

Вибравши місцем свого особливого послуху й турбот медичні установи монастиря, Велика Княгиня особисто спостерігала за будівництвом усіх приміщень. Біограф Матінки Великої писав, що “все до найменшої дрібниці та цвяху було з її вказівки придбано, зроблено, вбито”.

Трудами Матінки Великої та сестер монастирське містечко розрослося з кожним днем. Професор І. О. Сікорський писав, що в монастирі все створювалось під власним керівництвом великої княгині: нею складалися всі плани, рахунки по будівництву та утриманні всіх установ велися особисто Олександрою Петрівною.

Утримувати таке велике господарство в фінансовому відношенні було нелегко. Велика Княгиня продавала свої дорогоцінності, а виручені гроші використовувала для потреб монастиря. Вона хотіла продати й найдорожчий предмет – смарагд, подарунок імператора Олександра II на її весіллі. Покупця довго не могли знайти, так як ціна була дуже високою. Імператор Олександр III, котрий з великою повагою відносився до богоугодної справи своєї тітки, взвавши про її намір, викупив смарагд. Пізніше невістка Великої Княгині згадувала, як Матінка Велика, показуючи монастир, пояснювала: “Це приміщення – мої сережки, тут – моє намисто, а сюди витрачені всі мої обручки”.

Рис. Матінка Велика допомагає хірургу під час операції

Заслугує особливої уваги те, що Олександра Петрівна займалася не тільки організацією процесу, але й безпосередньою участю в діяльності медичних установ. Вона допомагала готувати хворих до операцій, контролювала лікарняний розпорядок, сестер, утримання та харчування хворих. Часто Велика Княгиня впродовж 5-6 годин поспіль вистоювала на своїх хворих ногах 3-4 операції, виконуючи обов'язки асистента хірурга..

Не байдужою залишалася Матінка Велика і до останніх досягнень в сфері медицини, про котрі вона дізнавалася першою. Одного разу, переглядаючи останні журнали, вона відмітила: “Потрібно клювати на нове”. Проте, княгиня говорила, що «наука ще не все, і потрібно схилитися не перед справою розуму, а перед Богом, першоджерелом всякої мудрості”.

Від лікарняних сестер, Матінка Велика вимагала безумовного послуху лікарям. Тим, хто лише починали трудитися в медичних установах вона говорила: “Вашої вченості не потрібно, і її ніхто не вимагає. Необхідний сліпий послух волі лікарів з молитвою на вустах”. Про це вона також писала лікарняним сестрам в Петербург у 1896 році: “Пам’ятайте, що найменше відступлення від волі лікарів, є важким проступком. Якщо по людській немочі щось забули чи не виконали, щиро зізнайтесь, бо будь-яке приховування може згубно вплинути на ввірених вам хворих”. Лікарняним сестрам, Матінка Велика не благословляла самостійно посилювати піст, а закликала їх їсти все, що пропонують на трапезі.

5 серпня 1894 року в своїй монастирській лікарні Олександра Петрівна було знову прооперована. Послухавши поради лікарів, вона відправилася у Ніццу, для відновлення здоров’я. Проте, перебуваючи за кордоном, вона не переставала хвилюватися за медичні установи, майже щоденно пишучи листи.

В одному із них, до лікарняної сестри, читаємо: “Радію, що наша лікарня оживає і подає полегшення хворим...Передай вітання лікарняним і амбулаторним сестрам, надіюсь, що вони виконують мою заповідь і з любов’ю й смиренням служать хворим”. В листі, Велика Княгиня дає детальні розпорядження щодо господарчих справ: наказує робити все старанно, акуратно та невідкладно.

Після повернення, велика княгиня поселилася в одній із палат, поруч із лікарняним храмом, назавжди залишивши великокняжі покої. Щодня вона була присутньою на ранковому та вечірньому богослужіннях, а весь інший час використовувала для керівництва лікарнею та догляду за хворими.

Варто відзначити, яким був розпорядок робочого дня Великої Княгині. Прокидалася вона о четвертій ранку, писала листи, якщо звечора не встигла, складала меню. Вранці обов’язково молилася в лікарняному храмі на літургії, котра розпочиналася о 6 ранку. Далі Матінка Велика обходила хворих і перевіряла сніданок. Вдень вона асистувала на операціях, реєструвала хворих в амбулаторії; хворих, які поступили – мила, робила перев’язки; керувала медичним персоналом, навчала сестер доглядати за хворими.

Не байдужим для Великої Княгині був і духовний стан хворих: при поступленні в лікарню першим запитанням матінки було, коли хвора говіла. Матінка завжди новій хворій пропонувала посповідатися, причаститися, а, якщо потрібно, то й пособоруватися, і лише тоді направлятися до земного лікаря на операцію. Кожна хвора при вступі в лікарню записувалася в синодик і поминалася на проskomідії до виписки. Сестрам, що чергували біля важкохворих, Матінка наказувала, сидячи біля них, подумки молитися за їх одужання.

Обідати Матінка сідала о 5 годині по обіді, завжди змучена після опера-

цій, при цьому вона не закривала двері: якщо чувся дзвінок чи стогін оперованої хворої, вона одразу йшла на допомогу. Велика Княгиня залишалася біля хворої, допоки остання повністю не заспокоювалася. Коли її звали закінчити трапезу, вона говорила: “Де ж ваша любов до страждених? Я буду їсти, тоді як інший так страждає, і можу хоч частково полегшити його муки”.

Після короткого обіднього перепочинку Велика Княгиня знову обходила хворих, збирала інформацію про температуру, готувала лікарям доповіді про стан хворих, робила звіти: скільки хворих у всіх відділеннях, скільки поступило та виписалось. Якщо головний лікар не був протягом дня в лікарні, вона доповідала йому по телефону. Окрім цього, Матінка вирішувала господарчі питання та справи з продовольством.

Вечеряла Велика Княгиня о 12 ночі й пізніше, іноді після цього необхідно було співати: “Се жених грядет...”. Далі вона читала своє молитовне правило і відпочивала. Такий самозречений спосіб життя Матінки був, допоки стан її здоров'я дозволяв це робити.

Після нервового удару в квітні 1899 року, Велика Княгиня поселилася в маленькій кімнаті, вікно якої виходило до лікарняного храму. Матінка Велика усвідомлювала що їй не довго залишається жити, адже рак шлунку не давав надій на одужання. Увесь час, що залишився, вона присвятила своєму духовному життю та розбудові монастиря.

Матінка обрала й представила до постригу в чернецтво чималу кількість сестер, котрі трудилися в медичних установах. Після цього, на чолі кожного відділення стояли вже монахині.

Медичні установи Покровського монастиря відвідували не лише великокняжі особи, які мали родинні зв'язки з засновницею обителі, але і лікарі науковці, які часто приїздили в Київ на наукові зібрання та конференції.

Відгуки лікарів-психіатрів Пироговського з'їзду що відбувся в Києві у 1896 році про монастирські медичні установи, були надруковані в журналі “Вопросы нервно-психической медицины”.

“Незвичайна чистота, вишуканість, привабливий відтінок, що лежить на всьому, залишили приємні враження, які ніколи не забудуться”, – писали лікарі. Останні також зазначали, що в стінах монастиря вони “побачили істинну благодійність та не могли не віддати данини поваги подвигам жінки, котра в своїй особі довела служіння святій справі до поетичного одухотворення й художньої висоти”.

Дуже сильно лікарів-психіатрів вразило те, що вони, очікуючи побачити земний блиск, не побачили другої величі, окрім величі моральної: “Спостерігача вражають не матеріальні блага, а більше всього приклад безмежної відданості справі та обов'язку служіння ближнім у всіх ролях: починаючи від ролі великого жертводавця і закінчуючи роллю сестри милосердя і доглядальниці”.

“Хто захоче на власні очі побачити істинне щастя, котре доставляє служіння ідеї, той може побачити його в Покровському монастирі”, – таке враження мали лікарі від візиту в Покровські медичні установи.

Постановка медичної справи в медичних установах монастиря отримала високу оцінку зі сторони авторитетної особи і державного діяча, академіка Георгія Єрмолайовича Рейна. Останній, вручаючи диплом почесного члена Акушерсько-гінекологічного Товариства Великій Княгині, зазначив:

“В лікарні Покровського монастиря хворі отримують не лише лікарську допомогу, але й материнський догляд, що одухотворяється високими християнськими поглядами Великої Княгині”.

25 лютого 1900 року, Матінка, відчуючи близький кінець земного життя, востаннє відвідала всі палати і відділення медичних установ. А у Великий Четвер вона дочекалася і отримала з Афону великий двохметровий хрест, котрий вона замовила для лікарняної церкви. Її сини особисто принесли його до неї в келію, дали приклонитися і поставили на такому місці, щоб вона могла завжди дивитися на нього.

Померла Велика Княгиня вночі 13 квітня 1900 року у Світлий Четвер, в той же день, що й чоловік, який помер на 9 років раніше. Про прийняття Олександром Петрівною монашеського постригу з ім'ям Анастасія достовірно стало відомо після доставлення з Софіївського собору відповідних документів. Дізнавшись про це, преосвященний Євлогій віддав наказ облачити новопреставлену в іночеський одяг. Після перенесення тіла спочилої з лікарняної церкви в соборний Покровський храм, щоб попрощатися з Матінкою Великою, з різник куточків Києва потягнулася така велика кількість людей, що для того щоб потрапити лише в храм необхідно було чекати в черзі по декілька годин.

Згідно заповіту, поховали Матінку Анастасію в простому сосново-му гробі, навпроти олтаря Покровського храму 15 квітня. Пасхальний чин відспівування звершив митрополит Київський Іоаннікій у співслужінні всіх вікарних архієреїв, монастирського та багаточисельного мирського духовенства.

Пам'ять про справу Великої Княгині не вщухала на сторінках різних видань. Варта уваги замітка професора духовної академії, котрий писав, що “Матінка Велика не відкуплялася від убогих і хворих одним грошовим подаянням, вона не думала замінити подвиг матеріальною жертвою, скинувши працю на інших, на монастирських сестер. Вона була першою сестрою милосердя у влаштованих нею лікувально-благодійних установах”.

З вищевикладеного, важко переоцінити той внесок, який зробила Олександра Петрівна у справі надання тілесної і духовної допомоги бідному населенню, свідченням чого слугує її обрання в почесні члени медичного товариства. Незважаючи на своє великокняже походження, вона не цуралась будь-якої роботи по догляду за хворими, чим заслужила високий авторитет, як і серед сестер, так і серед лікарів. Власне своїм прикладом вона надихала всіх учасників організованого нею процесу до сумлінного виконання обов'язків, дієвої християнської любові до ближнього, що й відзначилося на успішній діяльності медичних установ Покровського монастиря.

Література:

1. Хроника // Киевлянин. №246. – 1896. – С. 3.
2. Краткий цифровой отчет по бесплатной больнице и лечебнице для приходящих больных Киево-Покровского женского общежительного монастыря за 1893-1895 г. К., 1896, 55 с.
3. Левицкий Г. Ея Императорское Высочество Великая княгиня Александра Петровна (в иночестве Анастасия). Биографический очерк. К., 1904. С. 6.

4. Обзор деятельности больничных учреждений императора Николая II при Киевском Покровском монастыре, за первое десятилетие / составили врачи больницы. Киев, 1905, 353 с.
5. Воспоминания об Августейшей строительнице Киево-Покровского женского монастыря инокине Анастасии (В мире – Ея Императорское Высочество Великая Княгиня Александра Петровна). Изд. 2-е. К., 1911. С. 27.
6. Київ у 80-х роках. Спогади старожила / Сергій Ярон. Видавництво "ВАРТО". К., 2017. С. 275.
7. Шамайло Р. В. Діяльність медичних установ Києво-Покровського жіночого монастиря у період з 1889 по 1919 рр., Київська духовна академія, 2019, 142 с.
8. Обитель Матушки Великой Свято-Покровский женский монастырь в г. Киеве. Исторический очерк. Киев, 2020, 72 с.

¹Корсак К. В., ¹Кірик Т. В., ²Корсак Ю. К.,
³Бойчук Н. О., ⁴Бойчук О. С., ⁵Похресник А. К.,

¹Київський медичний університет,

²Інститут вищої освіти НАПН України,

³КНУ імені Тараса Шевченка, ⁴КНЕУ імені Вадима Гетьмана,

⁵Київський технікум електронних приладів,

*kvkorsak@gmail.com, t.kiryk@kmu.edu.ua, olte@ukr.net,
 elnata@ukr.net, olena_boychuk@ukr.net, ktep2006@ukr.net*

ПРО ПСИХОЗАХИСТ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЛІКВІДАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕПІДЕМІЇ ОЖИРІННЯ

Матеріал, скерований нами на попередню IV Міжнародну науково-практичну конференцію, присвячену пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького), містив вагомі докази розгортання в XXI на всій планеті одразу двох **меганоореволуцій**. Перша полягає в початку (2000 р.) заміни всієї сучасної індустріальної сфери на рятівну для людства нооекономіку, що спирається на екологічно ідеальні ноотехнології (nootechnology or wisetechnology), які надають людям все потрібне для їх життєзабезпечення з одночасним лікуванням всього земного довілля від вже накопичених пошкоджень. У своїй новій статті ми використали спроможності цієї меганоореволуції для пропозиції плану поступової ліквідації глобальної епідемії ожиріння [1]. Друга меганоореволуція започаткована в 2010 році дешифруванням ДНК перших п'яти віддалених пращурів, а в даний момент являє собою досить швидке накопичення подібних даних уже для десятків тисяч померлих Ното з одночасним датуванням їх решток на основі використання фізики й інших точних наук, підтриманих штучним інтелектом.

У цих тезах центром нашої уваги буде винайдений наприкінці 2022 року засіб ефективного психологічного захисту всіх співгромадян від стресів та інших негативних явищ, дуже посиленіх початком повномасштабної війни на території України. Таким лікувальним засобом ми вважаємо рис. 1, який